

קנין יט - מיעוט שיחה, צדק תדברון

חז"ל דורשים מן הפסוק 'ודברת במ' ולא 'בדברים בטלים', שיש איסור מיוחד של דברים בטלים הנלמד מהחיוב לדבר בדברי תורה.

כלומר, אם אדם מתבטל מהתורה, נמנע מלקיים 'ודברת במ', אבל אינו מדבר דברים בטלים, איננו עובר באיסור זה – רק באיסור ביטול תורה הכללי – אבל אם הוא מדבר דברים בטלים במקום לדבר במ, הוא עובר על 'ודברת במ' ולא בדברים בטלים'.

וצריך להבין, מה זה משנה מה הוא עושה בשעה שמתבטל, הרי הוא בלאו הכי לא מקיים 'ודברת במ' ומה אכפת לנו אם הוא בזמן זה עוסק 'בדברים בטלים'?

מבואר כאן, שהקב"ה רוצה שהדברי תורה שלנו יהיו 'הדברים בטלים' שלנו. הפטופטים שלנו. 'ודברת במ' זה יהיה הדיבור שלנו, זה יהיה הנייעס, החדשות, ולא בדברים בטלים.

השתתפתי פעם בכינוס על פגעי הטכנולוגיה, כל הרבנים זעקו על הסכנות וכו', אחר כך נעמד הגאון רבי מאיר קסלר שליט"א ואמר: אני רוצה לדבר על השיעמום... מה גורם לאדם מבוגר לשוטט כל היום ברחבי הרשת, לחפש אם יש לו הודעה חדשה, או עדכון אחר... ושוב לחזור למייל – אולי שוב הודעה חדשה?... הוא טען שזה נובע מכך שאנו לומדים את התורה בצורה יסודית ומעמיקה אבל לא באופן של סקרנות והרחבת ידע, לא באופן של 'שיחה'. התורה מלאה חדשות, ודברים מעניינים ומרתקים, וצריך ללמוד להתעסק בה גם בצורה כזו. הרבה פעמים אדם לא מסוגל לשקוע בלימוד יסודי ומעמיק, אבל הוא יכול ומסוגל להיסחף 'לשיחה' בדברי תורה וחכמה...

כתוב בגמרא: מה אומנותו של האדם בעולם הזה? ישים עצמו כאילם, יכול אף לדברי תורה? תלמוד אולם צדק תדברון.

וצריך להבין וכי קס"ד שלא ידברו בדברי תורה? והרי מפורש בתורה החיוב 'ודברת במ'. וביאר החפץ חיים שהיה קס"ד ללמוד ביחידות כדי שלא יגרר לדיבורים אסורים. אבל לכאורה גם זה כבר למדנו מהפסוק 'חרב על הבדים' אלו ת"ח שיושבים בד בבד ועוסקים בתורה, שהם מיטפשים, ומאי קס"ד דאף לדברי תורה ישים עצמו כאילם?

אלא, שמעתי פעם מאמאמו"ר שליט"א, שהכוונה כך: יש אופן של לימוד קבוע עם חברותא מעמיק, על זה לא היה קס"ד שישים עצמו כאילם, אבל יש אופן של פטפוט עם חבר בדברי תורה, שיחה נעימה, מעניין לעניין, ציצים ופרחים... היה קס"ד לומר שבעניין זה צריך להשים עצמו כאילם, שלא לשוח שיחה קלה ונעימה גם בדברי תורה, שמא ישל לשוחח גם בדברי איסור כמוש"כ החפץ חיים, לזה בא הפסוק 'צדק תדברון' לומר שהאדם צריך ללמוד גם 'לשוחח בדברי תורה'.

שמעתי פעם בחינה לזה:

אברך, שלומד בכולל מסכת בבא קמא, יושב בחדר המתנה לרופא. על השולחן מונח העיתון היומי וכמה ספרים תורניים... והנה, אם אחד הספרים עוסק במסכת 'שלו', בוודאי שהוא יבכר אותו על פני העיתון היומי העוסק בהבלי העולם.

אבל – איך ינהג אם יהיה מונח ליד העיתון רק מסכת הוריות?

האם הוא ירגיש 'איך שייכת אליי מסכת הוריות? אבחר בעיתון המעניין', או שהוא יבחר ליצור 'שיחה קלילה' ממסכת הוריות – יפתח את המסכת, יציץ מה הנושאים הכלליים בה, ינסה למצוא בה הקשרים למסכת בבא קמא... זוהי העבודה של 'מיעוט שיחה'.

בפרשת מצורע אומרת התורה לקחת שתי ציפורים חיות, לשחוט אחת מהן ולשלוח לחפשי את השניה. חז"ל אמרו שהציפורים מסמלות את הפטפוט, לכן שוחטים את הציפור, לרמז על שחיטת יצר הרע של פטפוט לשון הרע.

אבל מדוע אם כן משאירים את הציפור השניה?

משום שהתורה לא רוצה שנשתוק, התורה רוצה ש'נפטפט' בדברי תורה. כתוב בירושלמי 'כל פטפוטיא בישין, וכל פטפוטיא דאורייתא טבין'.

לא די שהמצורע ישחוט את יצר הפטפוט הרע, צריך הוא לקיים לעולם את כוח הפטפוט הטוב. כי התיקון של הפטפוט הרע הוא בפטפוט הטוב.

זה רמזו חז"ל באמרם 'מה אומנתו של אדם בעוה"ז יש עצמו כאילם, יכול אף בדברי תורה ת"ל צדק תדברון', ומבואר שאין כאן שני עניינים, לשתוק מדברי חולין, ולהגות בדברי תורה, אלא זהו עניין אחד, להשתמש בכח הדבור לטובה ולא לרעה. וזה מתקן את זה.

וכן אמרו חז"ל 'מעשה ברשב"ג שקרא לטבי עבדו ואמר לו לך לשוק וקנה לי מאכל טוב, הלך טבי והביא לו לשון של פרה. שוב אמר לו רשב"ג הבא לי מאכל גרוע, הלך וקנה לו שוב לשון של פרה, והסביר טבי 'כאשר הלשון טובה אין טובה הימנה וכאשר היא רעה אין רעה ממנה'.

הבה נתבונן: היצר הרע של ה'פטפוט' הוא משונה מאד. הרבה פעמים אין בו שום תועלת או הנאה ממשית, זולת מימוש הדחף לפטפט.

לדוגמא: הבחירות הנערכות במדינת ישראל מוכרעות בשנים האחרונות על חודו של מנדט לצד זה או אחר. אין סקר או מדגם שמסוגל לדייק ברמה כזאת של מנדטים בודדים בין ה'גושים' הפוליטיים. ולמרות זאת – המוני אזרחים ממחרים להתעדכן ב'תוצאות המדגמים' עם סגירת הקלפיות, למרות שהם יודעים בבירור שהתוצאות הללו עתידות להשתנות בשעות הקרובות!! מה מניע כל כך הרבה אנשים לבזבז שעות ארוכות בהקשבה לפרשנויות וניתוחים על 'תוצאות' מדומיינות!... זהו יצר ה'שיחה'. הוא רוצה לפטפט, להתעדכן, לשוחח.

לשם מה ברא הקב"ה יצר משונה כזה? כדי שנצלצ אותו ל'פטפוטיא דאורייתא'. לפעמים יש 'פטפוט' בתורה שאיננו אלא הוה אמינא, מצוי למצוא באחרונים לשונות כמו: "שוב ראיתי ברשב"א דלא כדברי... אך לא מחקתי משום דכל פטפוטי דאורייתא טבין", כלומר, עצם הדיון והניתוח בדברי תורה, גם אם אינם נשארים למסקנא, ואינם אלא 'אילולי דברי הרשב"א', הוא דבר חשוב וגבוה מאד לפני ה'.

זקני רבי אריה לוין זצ"ל היה מעריך מאד את מעלת השתיקה, שלא לדבר אפילו מילה אחת מיותרת, עד שפעם אחת כתב סיפור נפלא על זה:

"... שמעתי פעם מהגה"צ מוהר"ס {=רבינו יצחק זאב סאלוויצ'ק} הרב דבריסק שסיפר על א"ז {=אביו זקינו} הגאון החסיד רי"ד {=בעל 'בית הלוי'} זצ"ל כי פעם אחת השיב תשובה להרב מאדעסא והסופר כתב על המעטפה הכתובת 'אדעס, פלך חורסאן' ובראות הגה"ח הנזכר את הכתובת קרע את המעטפה ואמר אינו רצונו כי יחזיקו אותו לבטלן, כי מי אינו יודע את העיר אדעס בלי סימן של הפלך..."

הרי לנו שבדורות הקודמים החזיקו את מי שמבלה את זמנו לכתוב אפילו ב' מילים מיותרות כאדם 'בטלן' שאינו מנצל את זמנו!!

לפעמים היה מייסר עצמו שאפילו לצורך הסחת הדאגה מליבו אין צריך לספר עם אחרים אלא ישיח לפני הקב"ה, וכמו שכתב במכתב אחד:

"...אמנם אחרי כתבי נחמתי, כי ברב דברים לא יחדל פשע, בפרט אם נוגעים לפעמים בענייני... בזה דרוש זהירות יתירה ביותר אם {הוא} לא לתועלת. ואם משום 'דאגה בלב איש ישיחנה' - **זכור אזכור מה ששמעתי מפי קדוש עליון בעל לשם שבו ואחלמה בליל האחרון שנפרדתי ממנו** {=וכה היו דבריו} כי לא בנקל למצוא איש אשר אפשר להשיח לפניו דאגת לבבו, א) דרוש לזה אוזן קשבת ולב פתוח שיכנסו הדברים בלבו, ב) לפעמים הלב של חברו בעצמו מלא דאגות נסתרות על כל גדותיו שאין מקום לקבל דאגת אחרים ג) ישנם דברים אשר להשוחח {=המספר} הם דברים גדולים הנוגעים לנפשו, ולשומע הינם דברים קלי ערך שאינם כדאי לתת לב עליהן. **לכן ישפוך שיחו לפני השי"ת המצוי בכל עת ועונה ויקשיב ושמע אפילו אנחה חרישית.**